

Çin Döndü

Koray Çalışkan

koray.caliskan@boun.edu.tr

18 sene önce dünyadaki endüstriyel üretimin yalnızca %3'ünü karşılayan Çin, önümüzdeki sene değişken fiyatlar üzerinden yapılan öngörülere göre ABD'yi geçecek. ABD'deki iktisadi durgunluk küresel üretim tahminlerinin değişmesine yol açtı. Geçen seneye kadar 2012'de üretimde en büyük ekonomi olması hesaplanan Çin'den gelen son rakamlar önümüzdeki yıl 11.783 milyar dolarlık üretimle ABD'nin önüne geçeceğini öngörüyor. Yani dünya endüstriyel üretiminin %17'sini Çin, %16'sını ABD karşılıyor olacak.

TARİH NE DİYOR?

Aslında dünyanın son iki bin yıllık tarihi göz önünde bulundurulduğunda çok şaşırtıcı bir durum değil. İsa doğduktan kısa bir süre sonra ana kıta Çin dünya üretiminde başat bir güçtü. Hatta iktisadi kurumlar ve piyasa yapıları açısından en önemli buluşlar Çin'den gelmekteydi. Hint Okyanusu dünyanın merkeziyken, Avrupa gezegenin iktisadi çevresinde yer alıyordu. Bugün kapitalist değişim ilişkilerinin önemli kurumlarından vadeli işlemleri Çin pirinç tüccarları yaklaşık bin yıldır kullanmakta. Hatta dünyanın ikinci vadeli işlemler piyasası sömürgecilik döneminde Mısır'ın İskenderiye kentinde 1870'de açılmadan yüzlerce yıl önce, Çin'de oturmuş bir fiyat sigorta sistemi vardı.

1840'a kadar süren bu liderlik, sömürgeciliğin başarısıyla Birleşik Krallığa geçti ve yaklaşık 100 yıl boyunca dünya ekonomisinin lokomotifini İngiltere oldu. İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde ise ABD'nin liderliğinde süregiden bir endüstriyel üretimle karşılaştık. Ve yalnızca 70 sene sonra Çin tekrar lider.

LİDERLİK NE DEMEK?

Çin'in liderliğe oturmasını doğru değerlendirmek gerekiyor. Çin lafı bizi yanıltmasın. Ülkede faaliyet gösteren firmaların çoğu yabancı ortaklı. Daha geçen hafta en hızlı büyüyen içecek firmasını Coca Cola aldı. Endüstriyel üretimin katma değeri de servis ve yüksek teknoloji üretimine göre daha düşük. Yani nasıl birinci dünya tekstilin getirisi düştükçe, üretimi üçüncü dünyaya kaydırırsa, benzer bir durum Çin için de geçerli. Endüstri hamlesi bir kere yapılır. Bundan sonraki hamle başka yerden gelecek.

Diğer taraftan üretimde ne kadar başat olursanız olun, dünya ekonomisinin dayandığı para birimi sizin değilse her zaman kontrol edilebilirsiniz. İstedığınız kadar rezerv biriktirin, hegemonik olmanız mümkün değildir. Ondan bu büyüme hegemonya kurmaya yaramaz. Çin'in uzun vadede yapacağı, finansal hakimiyetini kurmak için para birimi üzerinden de bir güç olmaya çalışmaktır. Avro ve dolarla başa çıkması şimdilik mümkün görünmüyor. Bankacılık sektöründen hala dünyanın en çok kar eden bankaları Çin'de. Bu nedenle uzun vadede Çin'in finansal yöneleceğini kestirmek için güçlü bir münecim olmaya gerek yok.

SONUÇLAR NE OLACAK?

Çin'in olimpiyatlardaki sportif ve organizasyonel başarısı dünya ölçeğinde prestijini artırdı. Yatırımlar zaten artıyor, ciddi bir siyasi kriz olmazsa Çin bu hızla büyümeye devam edecek. Bu büyümenin en korkunç sonucu çevre üzerinde olacak. Zira Çin'de hızla büyüyen bir orta sınıf var (yılık ortama artış %1). Komünist Parti'nin ana sloganı da müreffeh bir toplum. 2020ye kadar 10.000 dolarlık kişi başına gelir ve nüfusun %40'ını kapsayan bir orta sınıf hedefliyorlar. Tutturamazlar, ama yaklaşırlar. Bu durumun ilki çevresel ikincisi iktisadi iki önemli sonucu olacak.

Orta sınıfın büyümesi önlem alınmazsa korkunç bir harcama ve dolayısıyla çöp patlamasıyla sonuçlanacak. ABDlilerin yarısı kadar çöp ve atık üreten bir Çin yalnızca buzdolaplarındaki CFC gazı sorunu nedeniyle bile çevresel bir felaketin tetikleyicisi olacak.

İkinci sonuç kamunun koordinasyonu olmadan büyük iktisadi atılımların yapılamayağı üzerine yine yeniden bir ders çıkarma zorunluluğu. Neo-Liberalizm'in IMF ve Dünya Bankası versiyonundan en az nasibini almış Çin'in son çeyrek yüzyılın en önemli iktisadi atılımını yapmış olmasını dikkatle tahlil etmeliyiz. Özellikle herşeyi özelleştirelim diye hala uğraşırken.